

ХЭНТИЙ АЙМГИЙН ХУДАЛДАА, БАРИЛГЫН САЛБАРЫН ТАНИЛЦУУЛГА

АГУУЛГА

Нэг. Судалгааны зорилго

Хоёр. Салбаруудын үүсэл хөгжил

- Худалдааны салбарын үүсэл хөгжил
- Барилгын салбарын үүсэл хөгжил

Гурав. Аймгийн нутаг дэвсгэрт худалдааны үйл ажиллагаа явуулах бизнесийн орчин

Дөрөв. Аймгийн худалдаа үйлчилгээний салбарын өнөөгийн байдал

- Худалдааны салбарын нийт борлуулалт, нэмэгдэл өртгийн хэмжээ, Худалдааны салбарын ажилчдын тоо
- Худалдааны нэг цэгт ногдох хүний тоо
- Судалгааны хэсэг

Тав. Барилгын салбарын нийт үйлдвэрлэл, өнөөгийн байдал

1. Судалгааны зорилго

Аймгийн эдийн засаг, дэд бүтцийн үндсэн үзүүлэлтээр нэгдсэн танилцуулга бэлтгэн, эдгээр үзүүлэлтүүдэд гарсан өөрчлөлт, цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлон, орон нутгийн удирдлага болон бодлого хариуцсан ажилтнуудыг мэдээллээр хангахад чиглэнэ.

2. Салбаруудын үүсэл хөгжил

Худалдааны салбар:

Монгол улсын худалдааны салбарын үүсэл хөгжил 90 гаруй жилийн түүхтэй бөгөөд хүнсний болон өргөн хэрэглээний барааны эн тэргүүний хэрэглээг хангах зорилгоор эд хэрэглэгчдийн анхны хоршоо байгуулагдсанаар өнөөгийн худалдааны салбарын хөгжлийн эх үүсвэр тавигдсан. Худалдааны салбарын хөгжлийн явцад гадаад худалдаа, худалдаа бэлтгэл, эдийн засгийн хамтын ажиллагаа зэрэг дэвшилттэй шийдлүүд гарч ирсэн.

2016 онд улсын хэмжээнд бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын нийт борлуулалт 16.8 их наяд төгрөг болж, өмнөх оныхоос 925.1 тэрбум.төгрөг буюу 5.2 хувиар буурч, зочид буудлын салбарын нийт үйлдвэрлэлт 2016 онд 178.1 тэрбум.төгрөг болж, өмнөх оныхоос 2.0 тэрбум.төгрөг буюу 1.1 хувиар , нийтийн хоолны салбарын нийт үйлдвэрлэл 385.6 тэрбум.төгрөг болж, өмнөх оныхоос 31.0 тэрбум.төгрөг буюу 8.7 хувиар тус тус өссөн байна.

Зах зээлийн нийгэмд шилжиж худалдааны салбарын нэгжүүд хувьд шилжиж худалдаа бэлтгэл, нийтийн хоолны үйлчилгээн дэх чанарын хяналт алдагдаж, ард иргэдийг экспортын болон үндэсний экологийн цэвэр бүтээгдэхүүнээр хангах асуудал тавигдаж байгаа билээ. Юуны өмнө алслагдсан аймаг орон нутгийн хэрэглэгчдэд бараа худалдаалах, тэдгээрээс мал аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг худалдан авах бөөний худалдааны сүлжээ бүрдүүлэх төдийгүй интернэтэд суурилсан эргэх буцах мэдээллийн урсгалыг багтаасан зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах шаардлага тавигдаж байгаа юм. Иймд хэрэглэгчдийн эрэлт хэрэгцээг байнга судлан түүнд бараа үйлчилгээг нийцүүлэх, зах зээлийн мэдрэмжийг олж харах талаар шинийг эрэлхийлэн ажиллах хэрэгтэй байна.

Худалдааны салбарт худалдаа нийтийн хоол зочид буудлын салбарын эдийн засгийн үзүүлэлтэд ажиллагсадын тоо, бараа бүтээгдэхүүний борлуулалт, зардал үндсэн хөрөнгө болон санхүүгийн байдлыг харуулсан үзүүлэлтүүд ордог.

Барилгын салбарын үүсэл хөгжил:

Барилгын үүсэл хөгжлийг үечлэн авч үзвэл эхний шат буюу 1926 -1930 он барилгын байгууллага цогцоороо үүсэн бий болсон жилүүд байлаа.1931-1945 онд барилга улс ардын аж ахуйн салбар болж хөгжив.1946-1965 он барилгын салбарын хувьд их бүтээн байгуулалтын үе байв.1965-1989 он барилгын материал техникийн бааз суурь бэхжсэн,улс ардын аж ахуйн тэргүүлэх салбар боллоо.

1980-1990 оны үе нь Монголын барилгын байгууллагуудын хөгжлийн оргил үе байсан бөгөөд жилдээ 5000 м квадрат хүртэл талбайтай орчин үеийн тохилог орон сууц, олон үйлдвэр, барилгуудыг ашиглалтад өгсөн байна. Харин 1991-1995 он барилгын салбарын үйл ажиллагаа үндсэндээ зогсолтод орсон үе байв. 1996 оноос барилгын үйлдвэрлэл сэргэх хандлагатай болж хувийн хөрөнгө оруулалттай контор,үйлчилгээний зориулалттай жижиг барилгуудыг барих болсон юм. Шилжилтийн эдийн засгийн үед зогсонги байдалд ороод байсан Монголын барилгын салбар 2001 оноос эхлэн сэргэж, өнөөг хүртэл эрчимтэй хөгжиж ирлээ. Үүнд Монгол Улсын гадаад худалдааны таатай орчин, банк санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байдал, хүн амын орлогын өсөлт зэрэг нь эерэгээр нөлөөлсөн.

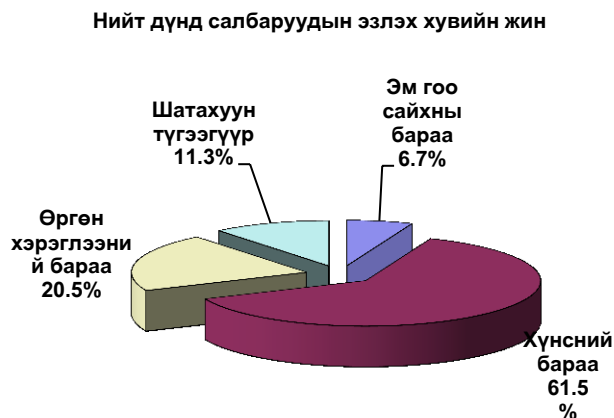
Манай аймгийн барилгын салбарт 59 аж ахуйн нэгж бүртгэлтэйгээс 30 гаруй аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа явуулж байна. Жил ирэх тусам барилга угсралтын ажлын хэмжээ, цар хүрээ нэмэгдэж шинэ материал техник технологийг өргөн нэвтрүүлж байгаа нь барилгын компаниудын ажил үйлчилгээний чанар сайжирч, санхүүгийн чадавх дээшлэхэд ихээхэн ач холбогдолтой юм.

3. Аймгийн нутаг дэвсгэрт худалдааны үйл ажиллагаа явуулах бизнесийн орчин

Аймгийн хэмжээнд 2016 оны жилийн эцсийн байдлаар 73608 хүн ам, 23784 өрх бүртгэгдсэн. Мөн Хэнтий аймагт регистрийн санд бүртгэлтэй 1416 аж ахуйн нэгж байгууллага байгаагаас одоо үйл ажиллагаа явуулж байгаа 1017 аж ахуйн нэгж байгууллага байна. БНХАУ-ын Манжуур, Хөлөнбуйр, Алтан-Эмээл, Амгаланбаатар хотуудтай, ОХУ-ын Чита, Агийн буриад, Турк, Кувейт улстай найрамдал хамтын ажиллагаатай ажилладаг, монголыг арилжааны банкны Хаан, Хас, Капитал,Төрийн банкны салбартай, худалдааны 400 гаран цэг үйл ажиллагаа эрхэлдэг.

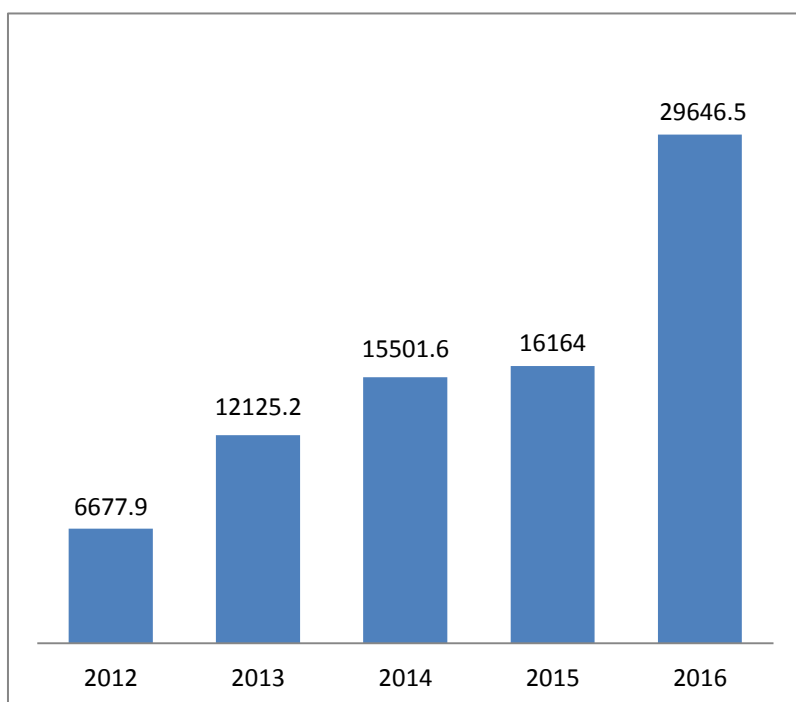
4. Аймгийн худалдааны салбар

Аймгийн хэмжээнд өнөөгийн байдлаар 400 орчим худалдаа үйлчилгээний ААН үйл ажиллагаа явуулдаг үүнээс нь хүнсний худалдаа эрхэлдэг 243, шатахуун түгээх үйл ажиллагаа эрхэлдэг 45, эмийн худалдаа эрхэлдэг 26, өргөн хэрэглээний барааны худалдаа эрхэлдэг 81 ААН байна.

Хэнтий аймгийн бөөний болон жижиглэн худалдааны нийт борлуулалт 2016 онд 29646.5 сая төгрөг болж 2015 оныхоос 13482.5 сая төгрөг буюу 83.4 хувиар өсчээ.

Зураг 1. Худалдааны салбарын нийт борлуулалт, сая төгрөг

2016 онд Хэнтий аймгийн худалдааны байгууллагууд нийт 29646,5 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн нь 2012 оныхоос 22968.6 сая төгрөг буюу 343.9 хувиар, 2013 оныхоос 17521.3 сая төгрөг буюу 144.5 хувиар, 2014 оныхоос 14144.9 сая төгрөг буюу 91.2 хувиар, 2015 оныхоос 13482.5 сая төгрөг буюу 83.4 хувиар тус тус өссөн байна.

Хэнтий аймгийн худалдаа үйлчилгээ, барилгын салбар

Хүснэгт 1. Бөөний болон жижиглэн худалдааны борлуулалт, сая.төг

Төрөл	2014 он			2015 он			2016 он		
	Зүүн бүс	Хэнтий	Эзлэх хувь%	Зүүн бүс	Хэнтий	Эзлэх хувь%	Зүүн бүс	Хэнтий	Эзлэх хувь%
Бөөний болон жижиглэн	92315.0	15501.6	16.8	97938.7	16164.0	16.5	101056.4	29646.5	29.3

Зүүн бүсийн худалдааны салбарын борлуулалтанд Хэнтий аймгийн худалдааны салбарын борлуулалтын орлого 2014 онд 16.8 хувийг, 2015 онд 16.5 хувийг 2016 онд 29.3 хувийг тус тус эзэлж байна.

2016 онд 1000 хүнд ноогдох борлуулалтын хэмжээ 402.8 сая.төг байгаа нь өмнөх 2015 оноос 180.2 сая.төг-өөр өссөн үзүүлэлт гарлаа.

Нэг хүнд ногдох худалдааны цэг

Аймаг	2012	2013	2014	2015	2016
Дорнод	48	51	53	51	52
Сүхбаатар	91	89	96	96	73
Хэнтий	39	53	58	61	50
Зүүн бүс дүн	50	59	63	63	56

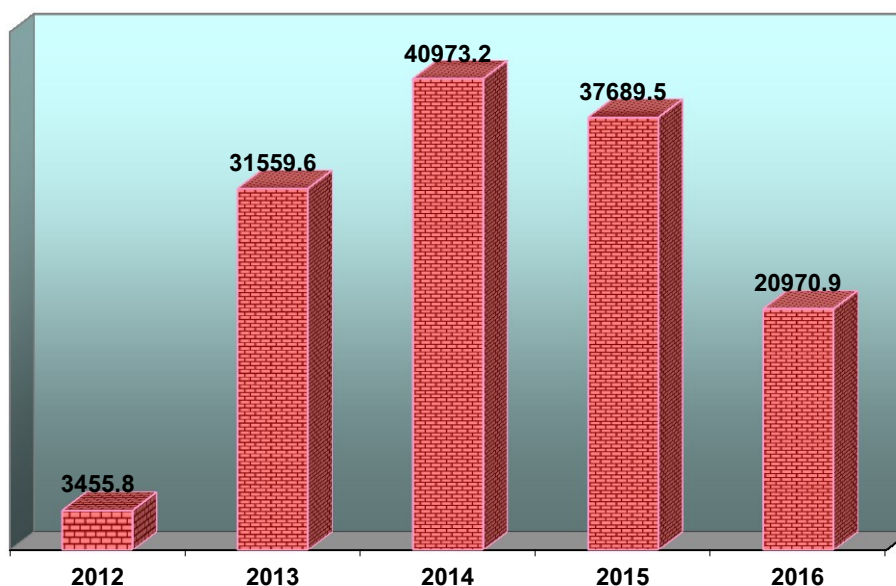
Тав. Барилгын салбар

2016 онд Хэнтий аймгийн барилгын салбарын статистикийн мэдээнд хамрагдсан барилгын үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллагууд 209 сая төгрөгийн өртөг бүхий 21 барилга байгууламжийг барьж гүйцэтгэсэн байна. 2016 оны барилга угсралт, их засварын ажлын гүйцэтгэлийг өнгөрсөн онтой харьцуулахад 3 хувиар буюу 15 төгрөгөөр

буурсан байна.

Зураг 1. Барилга угсралт, их засварын ажлын динамик /сая.төг/

Хэнтий аймгийн хэмжээнд 2016 онд нийт 20970.9 сая төгрөгийн барилга угсралт, их засварын ажлын гүйцэтгэсэн нь 2012 оныхоос 17515.1 сая төгрөг буюу 506.8 хувиар, өсөж , 2013 оныхоос 10588.7 сая төгрөг буюу 188.2 хувиар, 2014 оныхоос 20002.3 сая төгрөг буюу 51.2 хувиар, 2015 оныхоос 16718.6 сая төгрөг буюу 55.6 хувиар тус тус буурсан байна.

Хүснэгт 1. Барилга угсралт, их засврын ажил, барилгын төрлөөр, сая.төг

Үзүүлэлт	2014 он	2015 он	2016 он
Барилга угсралт, их засврын ажил-бүгд	40973.2	37689.5	20970.9
Орон сууцны барилга	13217.9	15679.3	5930.0
Орон сууцны барилга, гарааштай	100.0	530.0	-
Үйлдвэрийн	630.0	1000.0	-
Худалдаа, үйлчилгээний	284.3	2022.0	10.0
Эмнэлэг	2004.0	3500.0	6898.0
Цэцэрлэг	542.0	558.0	-
Сургууль	5833.2	3921.6	6807.9
Соёлын	556.9	4647.4	-
Спорт, биеийн тамир	799.2	-	-
Конторын	144.4	388.9	50.0
Орон сууцны бус бусад барилга	491.3	608.5	-
Хатуу хучилттай авто зам	12055.2	-	-
Сайжруулсан хөрсөн зам	8.7	-	-
Төмөр бетон гүүр, гүүрэн гарц	1425.0	1100.0	1275.0
Далан, суваг, шугам	332.2	1886.1	-
Бусад (бусад зам, талбайн ажил)	307.3	109.0	-
Орон сууцны барилгын их засвар	-	430.9	-
Орон сууцны бус барилгын их засвар	1030.1	283.8	-
Инжежерийн барилга байгууламжийн их засвар	1211.4	1024.0	-

Аймгийн хэмжээнд 2016 онд 5930.0 сая төгрөгийн орон сууцны барилгын ажил гүйцэтгэж, 2014 оноос 44.5 хувь, 2015 оноос 37.3 хувиар тус тус буурсан байна.

